

Knokploeg Drachten

Opdrachtenboekje

Foto van Knokploeg Drachten voor het HBS.

Naam:

Klas:

Informatie

Met deze opdrachten gaan jullie je verdiepen in de knokploegen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens deze opdrachten leren jullie van alles over de knokploegen, met in het bijzonder die in Drachten. Je werkt je opdrachten uit zowel met de Thinglink en met dit boekje. Je vindt de opdrachten met uitleg op de Thinglink. In dit boekje staan de bronnen met bijhorende opdrachten

De link naar de Thinglink:

<https://www.thinglink.com/scene/1540651662266335235>

Opdracht 1: Invullen van het persoonsbewijs

Voor opdracht 1 gaan jullie het paspoort van Pieter Wijbenga zoals hieronder te zien verder invullen. De informatie voor het invullen van het persoonsbewijs kun je halen uit Bron 1. Alle bronnen zijn achterin het boekje terug te vinden. In deze bron verteld Pieter wijbenga over zichzelf. Deze informatie kwam in de Tweede Wereldoorlog op je persoonsbewijs te staan. Aan jullie nu de opdracht om Pieter zijn paspoort in te vullen met de informatie uit Bron 1.

Voorbeeld lege Persoonsbewijs:

NR. A 42 / N ^o 069429		NR. A 42 / N ^o 069429		NR. A 42 / N ^o 069429	
Gebl.	a	Dagt. aangifte	Gemeente en adres	Persaaf. Ambt.	Vervolg:
Voorn.	b				
Geboort.	op				
	gem.				
	land				
Nation.	NEDERLANDER				
Getuigd met	Geschr. op	AFDRUK RECHTERWIEVINGER SIGNALEMENT: MAN/VROUW Kenmerken:			
	Overl.				
Beroep					
Uitgereikt op:					
In Gemeente:					
De Burgemeester:					
Aangewezen Ambt.					

Invulblad Persoonsbewijs

Nr. A 42 / No 069429		Nr. A 42 / No 069429			Nr. A 42 / No 069429		
Achternaam		Datum staande houding	Gemeente en adres	Paraaf ambt.		Vervolg:	
Voornaam							
Geboren	Op:						
	Gemeente:						
	Land:						
Nationaliteit	Nederlander						
Gehuwd met		Signalement:	Afdruk rechter wijsvinger: 				
Gescheiden/ overleden op		Man / Vrouw					
Beroep		Kenmerken:					
Uitgereikt op							
In gemeente							
De burgemeester / Aangewezen Ambt.							

Opdracht 2: Schrijf jouw verhaal

Voor opdracht 2 is het de bedoeling dat jullie het verhaal van Pieter Wijbenga hebben gelezen. Dit verhaal is te vinden als bron 2 bij opdracht 2. In dit verhaal vertelt Dhr. Wijbenga over zijn bijzondere momenten ten tijde van zijn periode bij de knokploeg in Drachten. Voor de opdracht is het de bedoeling om je in te leven in het verhaal van Pieter Wijbenga. Je gaat namelijk nu zijn in zijn schoenen staan. Hierbij ga je de keuzes van Dhr. Wijbenga na en schrijf je je eigen verhaal met hierin de keuzes die jij op dat moment zou hebben gemaakt. Denk hierbij aan wel of niet onderduiken. En had je belangrijke gebouwen overvallen? Tot slot geef je je mening over de knokploeg in Drachten. Heeft de Knokploeg belangrijk werk verricht in de oorlog en waarom? Max. 500 woorden.

De bronnen

Bron 1:

Naam: Wijbenga; voornaam, Pieter; geb. datum en geboorte-plaats, 12-2'122, gem. Leeuwarderadee 1; geslacht, m.; burgerlijke staat, gehuwd; aantal kinderen, nu zes; woonplaats op 10 Mei 1940, Drachten, Vogelzang 52; woonplaats thans, Leeuwarden; adres, Noordersingel 48; kerkelijke gezindte, gereformeerd; politieke richting, anti-revolutionair; genoten onderwijs en algemene ontwikkeling, 8 jaar l.o.; behaalde diploma's, acte M.O. boekhouden; militaire opleiding, geen; beroep vóór 10 Mei 1940, leraar R.H.B.S.; tegenwoordig beroep, Distr. hoofd Reg. dienst "Oog en Oor"; onder welke schuilnamen heb je gewerkt? 1. Geale de Vries, 2 Lamert Miedema, 3 Jozef van der Wal; waar heb je gewerkt? Drachten, Leeuwarden enzz in Friesland; waren je schuilnamen gedekt door valse of vervalste papieren? 1 en 3 wel; Kan en wil je nog valse bescheiden beschikbaar stellen voor de documentatie? vrijwel niets behouden; heb je er wel eens controle op gehad?, jawel; hoe liep het af?, goed; adresveranderingen tijdens de bezetting, van Febr. '44 tot Juli te Leeuwarden, Oldegaliën 58 B, reden ander werk (K.P.); van Juli tot Sept. te Tijnje, reden ondergedoken; van begin Sept. tot midden Sept. te Leeuwarden, Roekstraat, reden weer an het werk; van midden Sept. tot 7 Oct. te Eerhewoude, reden prov. hoofdkw. N.B.S., daarna door de linies

Bron 2:

Op de 10 de Mei 1940 heb ik getekend als vrijwilliger voor het leger, omdat wij dachten dat de strijd wel kon duren, maar ze konden ons niet gebruiken. Onze houding was wel anti en toen dan ook de ariërs houding kwam, heb ik er voor getekend, maar 5 dagen later heb ik met de vuist op tafel geslagen en gezegd, dat ik nooit meer iets voor de Duitsers wilde tekenen. Dit was mijn eerste positieve houding. De eerste illegale vereniging was een voorloper van de O.D.; opgericht door Mr. Harsma Buma van Sneek, burgemeester van Wymbritseradeel, Boelens, oud gedeputeerde, was de man, die de zaak in Drachten organiseerde. Hij verzamelde 5 mensen, die ieder op hun beurt 5 vertrouwensmensen, die op hun beurt ieder ook weer 5 vertrouwensmensen bij elkaar zochten. Samen waren het er 186. Ik zat in de groep van 30, niet in de eerst groep van 6. In het voorjaar stelden wij ons voor, als de bevrijding kwam, eventuele N.S.B.'ers in de kraag te pakken en de oud-militairen in het vuur te brengen. Wapens hadden wij niet, maar dachten ze wel te krijgen, hoe, dat weten wij niet. Met die vereniging ging het niet goed. Verschillende leden er van hadden geen proef van vertrouwen afgelegd. Een er van werd leider van het N.A.F., die ook tot de 30 behoorde. Een ander zijn familie werd lid van de N.S.B. en wisten dat hij in de illegale actie zat. Zo liep de hele zaak dood en werd onze groep onder leiding van Boelens geheel stop gezet. Dit nam niet weg, dat wij wel eens iets deden zoals propaganda maken. Ik kreeg in die dagen al het illegale blad "Vrij Nederland". Wij leefden toen '41 '42 en ik werd in de A.R. verzetsgroep betrokken. Het was hoofdzakelijk propaganda tegen het Nationaal Socialisme en voelden, dat wij de bevolking niet mochten in slaap laten wiegen door de schone beloften van de Duitsers. Toen de Winterhulp kwam, heb ik positief geweigerd er aan mee te doen en heb ik ook anderen bewerkt om te weigeren. Ik was toen ook leider van het d.b. kantoor en de burgemeester begon de jongsten bedienden op te roepen voor de Winterhulpbus. Ik ben hierop naar den burgemeester gegaan en heb gezegd, dat is vuil, als U iets wilt, dan moet U eerst de oudsten nemen. Doordat ik ook in de A.R.-contactvergadering zat, kreeg ik in midden '42 een boer bij mij, die 2 Joden uit Vriesseveen gekregen had. Daags te voren waren er enkele honderden Joden opgepakt in Enschede en die boer durfde de Joden niet houden. Ze hadden valse P.B.'s en wilden bij een boer op het land werken, maar wisten niet hoe ze er mee aan moesten en heb toen de lui een middel aan de hand gedaan, hoe ze bij die boer konden blijven. In de herfst zijn ze in huis gegaan en er niet meer uitgekomen. Dit is mijn eerste hulp voor onderduikers geweest. Toen de eersten er waren, kwamen er spoedig meer, vooral Joden. Ik had toen contact met een zoon

zoon van Dr. Reinders uit Hilversum en die was eigenlijk de inkoper en ik de verkoper van Joden. Hij heeft mij een 15-tal Joden gebracht, die ik allemaal een plaats heb kunnen toeschikken. In Dec. '42 kwam de grote actie van de A.D., de verplichte oproeping. Een van mijn kennissen kwam bij mij, omdat hij niet in de A.D. wilde, maar liever onderdook. Wij hebben daarop vergaderingen belegd en de jongens toegesproken. Veel jongens deden uit zich zelf onder, anderen hebben wij ze ook nu geholpen, dat zij iets verdienden bij hun onderduiking. Hierna stroomden de onderduikers ons toe, maar de mogelijkheden werden ook groter, omdat in Jan. 43 de Provinciale L.O. werd opgericht. Ik weet niet meer precies hoe ik er ingekomen ben, ik zat er plotseling in en ben er in gebleven. Ik heb persoonlijk meer voorlichting gegeven dan ontvangen. Indirect werkte mijn gezin stimulerend op mij. In mijn omgeving zijn er ook 2 personen actief illegaal geworden, n.l. de Heer R. Vermeulen, handelaar in bouwmaterialen en D. Rijpkema, veearts, die de vertegenwoordigers voor Drachten en omgeving werden. Ik heb mijn beroep steeds kunnen uitoefenen tot in Febr. '44. Hierna deed ik niets anders meer dan uitsluitend illegaal werk. De versetsactie heeft mij veel tijd en geld gekost, en veel goederen indirect, vooral wanneer je dagelijks zo'n 40 mensen over de vloer kreeg. Ik begon geheel zelfstandig actie te voeren, nadat ik met Ruurd, of te wel Hen Jol of Henk Das uit Utrecht, die ondergedoken was in Drachten bij den Heer J. Mulder, de vader van Tini, die mijn koerierster werd en was, in contact was gekomen en alle mogelijke moeite deed om mij te activeren voor het verzet. Ondertussen was ik reeds medewerker van het Prov. L.O. en als zodanig heb ik hem wel eens geholpen, maar had tevens contact reeds als Landelijke en wel als plaatsvervanger van Peter. Drachten is altijd een centrum van Joden geweest. Bos is er bij gekomen in Febr. '43. Die kwam op een zekeren dag bij mij en vertelde, dat hij van zijn kantoor zijn mensen moest opgeven voor de Arbeitsinsatz. Hij had van Dr. W. Benge gehoord, dat ik wel eens geholpen had met onderduikadressen en vroeg zodoende ook mijn hulp in. Ik heb hem geholpen en van dat le ogenblik af zijn wij grote vrienden geweest. Mijn werk was niet alleen plaatselijk. Een van van ondergeschikten was de Heer Brouwer van Twijzel, die bij de brandstoffencommissie werkte. Ik heb hem er geheel vrij van gesteld, zodat hij zich geheel wijdden kon aan de illegaliteit en vooral voor de Joden. Hij behield zijn salaris en kreeg zijn reiskosten vergoed. Ik kreeg er in die tijd ook de onderduikersorganisatie van Vermeulen er bij, had zelf de A.R. en was tevens voorzitter van de kring van leiders van betrouwbare distributieleiders, die een grote steun voor mij zijn geweest. In het begin van '44 lag de zak op de rug. Douwe Witteveen zou een nieuwe Provinciale opwerpen, maar die had het zo het scheen te druk. Ik ben op een Vrijdag naar hem toegegaan en heb tegen hem gezegd, dat of hij, of ik moest een provinciale oprichten. Hij heeft het aan mij overgelaten. Ik ben diezelfde avond naar Krijn van der Helm gegaan, heb hem de zaak uitgelegd en deze was er direct voor te vinden. De Zaterdag daarop, naar de Joure gegaan naar Boonstra en Wiersma en als 6e man kregen wij Houwing en hebben de zaak als volgt verdeeld. Leeuwarden bleef Douwe, het Noorden kreeg Krijn, de Z.W.-hoek Boonstra en Wiersma, de Oosthoek Bos en ik. Van der Meer uit Donkerbroek viel uit, maar hield verbinding met Bos. Douwe Witteveen en Evenhuis waren het eigenlijke N.S.F. en Bos was er de officiële contactman van. Toen Vermeulen onderdook, kwamen Bos Rijpkema en ik iedere Vrijdag als Prov. bij elkaar, de ene keer bij mijn ouders, de andere keer bij een zuster van Boonstra in Huisum. De K.P. is eigenlijk zo ontstaan. Boonstra en Wiersma hadden een groep in de Joure, waren hoofdzakelijk L.O.-werkers, maar deden ook wel eens iets als K.P., zoals de overval in Vollenhove in de kop van Overijssel. Wij hebben nog een overval gehad in St. Janeklooster op

op 1 0-9-'43, waarbij o-g. 9696 bankkaarten werden buitgemaakt. Dit is één van de Friese kraken geweest. Nadat Boonstra en Wiersma ondergedoken waren, hebben wij nooit meer iets van dit ploegje gehoord. Verder was er nog een ploeg in Sexbierum onder leiding van Rinus Bruinsma, waarvan de deelnemers allemaal zijn doodgeschoten op hem zelf na. Krijn van der Helm zat met Bram en Wim van der Linde in Leeuwarden en in Drachten de ploeg met Henk Metzlar en Jan de Jong. In Sneek had je nog de zelfstandige ploeg Lever. Deze hebben verschillende kraken uitgevoerd met Piet en Wim en wij vonden het jammer, dat zij absoluut niet met de ploeg van Boonstra en Wiersma wilden samenwerken, maar wel met mij. Toen zij in Nov. 1943 Sneek moesten verlaten, hebben zij zich ter beschikking van mij gesteld. In Dokkum was er ook nog een zelfstandige ploeg onder leiding van Kees of te wel Piek en werkten samen met de ploeg van Freerk Leijstra van Birdaard. Ik heb met Krijn van der Helm de klp. in Jan., '44 gereorganiseerd, waarin vooral ook Wietse van Sneek een groot aandeel heeft gehad. De eerste kraak werd gedaan op 1/7 '43 in Oostermeer. Ik ben daar geweest met den leider van Buitenpost, den kassier en den leider van Drachten. Daar is afgesproken, dat wij in Buitenpost zouden beginnen en later zou Drachten volgen. In Buitenpost kregen wij 4000 bankkaarten extra, ik meen, dat het 2 x gebeurd is. Een van Groningen zou ook meedoen, n.l. Delfsijl, maar is niet doorgegaan. Om veiligheidsredenen ben ik ondergedoken in Juli '44. De volgende kraken zijn door ons verricht. 16/17-8-'43 Drachten, en in Nijega een dorasmachine opgebrand. Op 30/10 '43 in Doezum de landbouwer Nobach vermoord door Gerrit, Henk en groep Lever. Op 28/29-9-'43 in Drachten ~~gemaakt~~ 2 arrestanten bevrijd. Het eerste wat de lui zeiden toen ze vrij kwamen was, danke wel, danke wel, hoeveel zijn wij schuldig? Op 16/12 '43 Witsmarum, d.b. kantoor gelukt, 3/2 '44 Bergum, gen.huis, 13/14-6-'44 de verrader P. van der Meer gedood. Op 14/6 '44 hebben Wim en Gerrit een motorrijwiel in Werga gevorderd. Op 24/6 Wolters in Heerenveen doodgeschoten, Gerrit Hagen uit Zutphen en de groep Lever. 7/7 '44 Dokkum, gemeentehuis, eerste optreden van Piet Kramer. De rest is meer na mijn tijd geweest. Op 15/7 kwam er een overval op Tamminga's kaaspakhuis, Tamminga was een zwager van mij. Daardoor werd het voor Krijn en mij te gevaarlijk, omdat er een man van de K.P. door de mand was gevallen. Piet Kramer heeft daarha de leiding van de K.P. overgenomen. Krijn en ik zijn eerst een tijdje in Leeuwarden ondergedoken geweest, maar wij moesten eigenlijk buiten de provin oie onderduiken. Dat heb ik geweigerd en ben ondergedoken in Tijnje via de Heer Algra. Krijn is enige weken later te Amersfoort doodgeschoten. In de 1e dagen van September vroegen ze mij, of ik weer als adviseur van de K.P. wilde optreden in Leeuwarden, daar Piet Kramer 4 schoten hagel in zijn rug gekregen had bij Dokkum. Op Dolle Dinsdag ben ik weer naar Leeuwarden gegaan en heb daar bemiddeld tussen O.D. en K.P., die op bevel van Prins Bernard moesten samenwerken. R.V.V. was er in Friesland niet en dit was mijn geluk. In diezelfde tijd was de koerierster van Krijn, Esmeralda van Beghen in Amsterdam gepakt en werd uitgemolken door de S.D. in Groningen. Zij heeft daar vrijwel alles verteld. Daardoor werden er veel huiszoekingen bij oud-illegalen gedaan. Waarschijnlijk is ook Krijn adres door haar medegedeeld. Zij is later doodgeschoten. Nadat de N.B.S. was opgericht door O.D. en K.P. werd het tijdelijk hoofdkwartier ingericht te Bernswoude. De commandant van de O.D. de Heer A. Meier, werd commandant van de N.B.S. Er werd een staf gevormd van nog een O.D.man, kapitein Pander en 2 K.P.'ers, n.l. Wietse en ik. Daarna hebben wij alle versterkingen van de Duitsers, het materiaal wat ze hadden en het moraal van ze, respectievelijk in kaart gebracht, gefilmd, en opgeschreven, en heb ik met een luitenant uit Holland (Montagne), de hele zaak verborgen in mijn dynamo, per fiets door de

door de linies gebracht en kwam op 14/10 op bevrijd gebied aan. De Duitsers hebben mij een keer te pakken gehad. Wij hadden een vergadering van de L.O. in Leeuwarden in de Huisumer kerk. Toen ik er uit kwam, reed mij een wagen achterop en werd mij meegedeeld, dat er 17 mensen gearresteerd waren in Bolsward, Wommels en Witmarsum. Ik moest ogenblikkelijk reed verschaffen terwijl mijn tram niet wachtte en ging even terug in de kerk. De lui van de wagen hadden mij beloofd naar Bergum te brengen, omdat ik daar moest zijn. Nadat ik klaar was stapten wij in de wagen en werden op de Groninger straatweg door de landwacht aangehouden. Ik had natuurlijk stukken bij mij van de vergadering, die ik in mijn bontsoffen stopte en naast mij neerlegde. Ik had tevens een tas met boeken bij mij. Er werd gevraagd wat er in zat en ik antwoordde daarop, boeken, ik ben leraar van de H.B.S. Gaf hem die tas en werd in orde bevonden, de aan die naast mij zat was een ondergedoken onderwijzer. Met hem was het ook in orde. Maar de chauffeur bleek 21 jaar te zijn en die moest rade. Ik zeide, dat ik naar Bergum moest en niet chauffeurs kon, toen mocht ik van de landwacht wel mee terugrijden naar Leeuwarden.

Voor het gebouw van de landwacht aangekomen, komt me daar een schreeuwende S.B.'er en moesten wij allen naar binnen. Ik verget mijn handschoenen, die blijven in de wagen liggen. Onze P.B.'s werden naar de commandant gebracht en tien minuten later mocht de ondergedoken onderwijzer vertrekken. Wij moesten blijven. Ik reisde op mijn eigen P.B. en dacht, het is met mij gedaan. Toch heb ik nog kans gezien om tegen Hannes te zeggen, dat hij Krijn moest waarschuwen, dat het mis was. Hij heeft dan ook direct Krijn opgebeld. Ik werd in het gebouw naar boven gebracht en bij het naar boven gaan schoot het mij in mijn knieën, dat ik voor de haren verschijnen moest. Op de trap werd door een van de lui gezegd, wat loopt U raar en heb daarop geantwoord, dat ik een stijve knie had, maar dat was nâst alles. Die vent had al eerder gezegd, wat bent U zenuwachtig, U hebt zeker wat op Uw geweten. Ik zeide: Nu wordt ik als een eersame burger opgebracht en U weet, dat Uw naam niet te best bekend staat. Ik werd door de haren verhoord en werd gearresteerd. Ik had mijn zelfbeheersing geheel terug gekregen en vroeg waarom. U bent onderduiker, U moest U melden, U bent reserve-officier. Dat dachten ze, omdat ik op mijn P.B. leraar aan de H.B.S. had staan, en meker meenden, dat al die lui reserve-officier moesten zijn. Oh, dacht ik, als het anders niets is. Ik heb hun toch uitgelegd, dat reserve-officiëren zich niet hoeften te melden, en dat ik er ook geen was, haalde als bewijs mijn broek omhoog en liet mijn stijve knie zien. Toen werd er gezegd, dat ik gelijk had en ik af. Ik heb direct mijn handschoenen uit de wagen gehaald en gezegd, ik drasi in de allereerste plaats een sigaretje.

Deze les is ontwikkeld door

Jildert van Dekken (student lerarenopleiding Geschiedenis) (NHL Stenden Hogeschool Leeuwarden) (2022)

Sven Huizing (student lerarenopleiding Geschiedenis) (NHL Stenden Hogeschool Leeuwarden) (2022)